

Na twee jaar experimenteren in 'aardgasvrije wijken' zijn slechts 206 huizen van het gas af

Arjen Bezemer is met zijn huis in Overvecht-Noord al flink milieubewust bezig, maar van het gas af gaan zal nog een extra investering vergen. Beeld Raymond Rutting / de Volkskrant

Als het grootste Nederlandse experiment in het aardgasvrij maken van bestaande huizen ons iets leert, is het dat de praktijk een harde leerschool is. Na ruim twee jaar zijn pas in vier van de eerste 27 proefwijken en -dorpen opgeteld 206 huizen van het gas afgesloten, blijkt uit een inventarisatie van *de Volkskrant*. De techniek, het draagvlak, de kosten: tot dusver valt eigenlijk alles tegen. Toch houden Rijk en gemeenten de moed erin. 'We zijn snel uit de startblokken gekomen, maar de praktijk blijkt weerbarstig. We omarmen de complexiteit en leren hier enorm veel van.' Het is een exemplarisch citaat van een woordvoerder van de gemeente Hengelo. Haar gemeente was oktober 2018 één van de uitverkoren gemeenten om te pionieren met het aardgasvrij maken van bestaande huizen. De honderd jaar oude arbeiderswijk De Nijverheid werd geselecteerd als 'proeftuin'. Maar nu, ruim twee jaar later is er nog geen gasmeter verwijderd.

Die stand van zaken is regel, geen uitzondering. Het aardgasvrij maken van bestaande huizen verloopt uiterst moeizaam. Na ruim twee jaar zijn er in slechts vier van de eerste 27 uitverkoren proefwijken en -dorpen daadwerkelijk woningen van het gas afgesloten, blijkt uit een eigen inventarisatie van *de Volkskrant* van de ontwikkelingen in deze zogeheten 'proeftuinen'. Alle 27 reageerden ze op vragen over hun voortgang en de obstakels waar zij tegenaan lopen.

De proeftuinen werden oktober 2018 geselecteerd om te pionieren met het van 'het gas af halen' van bestaande huizen en gebouwen. Dit moet bijdragen aan het halen van de klimaatdoelstellingen van het Akkoord van Parijs: opwarming van de aarde beperken door aanzienlijk minder CO₂ uit te stoten. Bovendien gaat waarschijnlijk volgend jaar de gaskraan in Groningen definitief dicht.

435 miljoen euro

Met 435 miljoen euro subsidie moeten uiterlijk in 2027 50 duizend woningen door het project van het gas af afgesloten zijn, circa 5 duizend per jaar. Maar dat streven lijkt ver weg: binnen het project zijn tot dusver slechts 206 woningen aardgasvrij gemaakt.

De lat van het Klimaatakkoord ligt nog hoger: in 2030 moeten 1,5 miljoen huizen aardgasvrij zijn gemaakt, in 2050 alle 8 miljoen gebouwen. De proeftuinen moeten inzichtelijk maken wat er voor nodig is om 'de grootste verbouwing van Nederland sinds de wederopbouw' tot een succes te maken.

De verzachtende omstandigheid is dat alle begin moeilijk is. De worstelende gemeenten benadrukken zonder uitzondering dat hun proeftuin vooral bedoeld is om ervaring op te doen. 'Het feit dat er nog geen duizenden woningen van het aardgas zijn, is een logisch gevolg van het zorgvuldige en uitgebreide proces dat gemeenten doorlopen om inwoners van de wijken te betrekken bij het aardgasvrij maken van de wijk en te komen tot besluitvorming over de te nemen maatregelen', zegt ook een woordvoerder van het ministerie van Binnenlandse Zaken, dat waakt over het experiment en zelf een voortgangsrapportage in voorbereiding heeft. 'Dit is onderdeel van het samen leren hoe dat moet.'

Vertraging van soms twee jaar

Toch is dat slechts een deel van het verhaal. Bij hun selectie was wel degelijk een criterium dat 'de schop snel in de grond kon' en 'spoedige verwachte realisatie'. De subsidie per wijk is bovendien afhankelijk van het aantal huizen dat van het gas af zou worden gehaald.

Ze worden vooralsnog vooral door schade en schande wijs. Sommige gemeenten liggen tot twee jaar achter op schema. Alleen al het in kaart brengen van technisch haalbare en voor huiseigenaren betaalbare alternatieven blijkt veel meer tijd te kosten dan gedacht. 'Wij zijn een vrij kleine gemeente en we merkten dat we niet altijd alle expertise en ervaring in huis hadden hiervoor', aldus de gemeente Assen.

Vooralsnog vooral projecten die een warmtenet zien als alternatief voor een cv-ketel in elk huis (ook in Hengelo het plan) kennen tegenslag. Met zo'n collectieve oplossing kan in één keer een grote slag geslagen worden, maar er zitten veel haken en ogen aan. Zo werd in de gemeente Loppersum – het epicentrum van de gaswinningsellende – zowel een biomassa-installatie als een windmolen door inwoners afgewezen als nieuwe energiebron. 'Het is niet per se zo dat inwoners van het aardbevingsgebied meer gemotiveerd zijn', zegt projectleider Willy Jansen. 'Ik heb met bijna alle mensen langs het warmtenettracé koffie gedronken.'

Corona tempert groene ambitie

Bij de plannen zijn vaak veel partijen betrokken, wat veel overleg kost. Corona zit ook dwars: huiseigenaren persoonlijk benaderen is cruciaal om draagvlak te vergroten, en dat kon het afgelopen jaar niet. Terwijl het experiment boogt op een – opschaalbare – wijkgerichte aanpak, leert de ervaring dat een individuele benadering meer effect sorteert.

Al blijft ook dan het enthousiast maken van bewoners een behoorlijke uitdaging. 'Er is geen urgentie om 'nu' over te stappen. Men stelt beslissing uit, uit angst nu duurdur uit te zijn dan wanneer later wordt overgestapt', klinkt het vanuit Eindhoven.

'Haalbaar en betaalbaar', is het mantra. Maar het uitgangspunt dat bewoners niet meer moeten gaan betalen voor hun aardgasvrij gemaakte woning ('woonlastenneutraliteit') bezorgt gemeenten kopzorgen. Met name

voor de categorie oudere, slecht geïsoleerde huizen lijkt dit vaak onrealistisch. Helemaal omdat dit jaar voorlopig een streep ging door de aangekondigde 'gebouwgebonden financiering', een speciale duurzaamheidslening met de waardevermeerdering van het huis als onderpand. Banken zagen er een te groot risico in.

Isolatie als alternatief

Gemeenten kunnen bewoners bovendien niet dwingen van het gas af te gaan. Terwijl het afsluiten van een hele flat juist opschiet en de netbeheerder een forse besparing oplevert met het verwijderen van de hoofdgasaansluiting. In Den Haag en Utrecht proberen woningcorporaties bewoners met kookworkshops en gratis pannensets daarom maar te verleiden over te stappen op elektrisch koken.

In 2020 is aan nog eens 19 proeftuinen 100 miljoen euro toegezegd, dit jaar volgt een derde lichter. Daarvoor wordt het streven niet 'van het gas af', maar beter isoleren en andere besparende maatregelen. Voor veel

huizen lijkt dat in elk geval voorlopig een reëler streven. Zelfs in sommige proeftuinen vraagt men zich inmiddels af: maken we het middel (aardgasvrij) niet belangrijker dan het doel (CO₂-uitstoot verminderen)? Hoe moeizaam de operatie ook verloopt, afwachten en aankijken is geen optie, klinkt het strijdbaar vanuit Sliedrecht. 'Als we nu niet starten, gaan we de doelstellingen in 2050 echt niet halen.'